

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

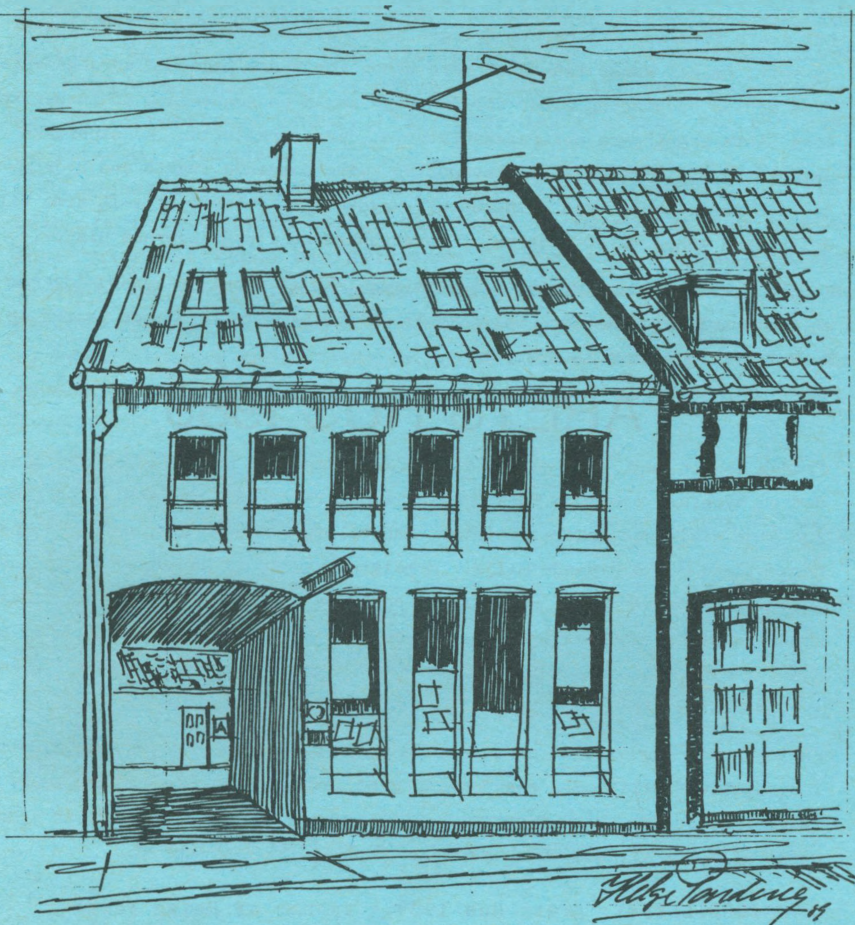
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Lokalhistorisk Forening i **HILLERØD** **KOMMUNE**

MEMLEMSBLAD

1989 · 3

ARRANGEMENTER

Torsdag den 18.maj 1989 havde foreningen formået slotsgartner Wisti Raae til at forestå en parkvandring, hvorunder havens historie m.v. kunne gennemgås, og de forskellige seværdigheder kunne udpeges.

Turen blev en næsten for stor succes. Over 400 personer mødte nemlig op, og selv om vi havde lånt en transportabel højtaler hos civilforsvaret, kneb det for en del af de fremmødte at følge med i slotsgartnerens gennemgang.

Det store antal fremmødte kunne tyde på, at der er et stort behov for sådanne parkvandringer, og foreningens bestyrelse har derfor planer om at gentage turen til foråret. Går det som forventet, er det tanken at gøre disse parkvandringer til årligt tilbagevendende begivenheder, ikke mindst af hensyn til tilflyttere, men også med tanke på byens indbyggere i al almindelighed.

Det store fremmøde til parkvandringen har endvidere fået os til at spørge os selv, om der kunne tænkes at være behov for andre lignende arrangementer. Hvad med en byvandring eller for den sags skyld en gennemgang af Frederiksborg Slots bygningers opførelshistorie, deres arkitektur, kunstneriske udsmykning m.v. En sådan slotsvandring kunne passende starte ved broen til den første holm (ved Leidersdorff-krydset) og i løbet af 1-1½ time ville deltagerne kunne få et indtryk af hovedpunkterne i bygningernes historie.

I øjeblikket arbejdes der på tilrettelæggelsen af såvel en byvandring som en slotsvandring. Nærmere oplysninger vil fremkomme i Hillebrød Posten og Frederiksborg Amts Avis snarest.

ÅRETS HUS 1989

Fredag den 16.juni 1989 kårede vi for 3. gang Årets Hus. Denne gang gjaldt det en nyopført ejendom, TMIs bygning i Helsingørgade 35, som fik prisen for sine arkitektoniske kvaliteter, men tillige fordi den er opført i god harmoni med det omgivende miljø. Hensigten med årets kåring er dog dobbelt. Først og fremmest har vi naturligvis ønsket at påskønne den måde, som den konkrete byggeopgave er løst på. Men derudover er det foreningens håb, at denne kåring kan bidrage til en skærpet interesse for hele miljøet i bykernen, ikke mindst i Slotsgade.

Kåringen var begunstiget af strålende vejr, og omkring 100 mennesker deltog i den lille festlighed i ejendommens gård, hvor den smukke bronzepladen, der følger med prisen, blev overrakt. Pladen var - som de foregående år - sponseret af Nykredit, som vi er stor tak skyldig.

FORSIDEBILLEDET: Årets Hus 1989 - tegnet af Helge Parding.

HØYER OLSENS BOGHANDEL

150 ÅR

Onsdag den 9. august 1989 er det 150 år siden, at Høyer Olsens Boghandel blev grundlagt. I de forløbne år har boghandelen ikke blot haft skiftende indehavere, men også fire forskellige adresser. Forretningen havde oprindeligt til huse i Slotsgade 41,¹ men allerede efter 13 år, i april 1852, flyttede den til Slotsgade 3, til hør-fabrikant Orlow Andersens Gaard,² en skøbnesvanger adresse, idet fabrikken den 20. august 1873 sprang i luften og ni mistede livet.

Beliggenheden blev derefter Slotsgade 45, ved Fisketorvet, og her lå forretningen indtil 1929, hvor den flyttede til sin nuværende adresse, Slotsgade 14.

Boghandelens grundlægger var den navnkundige Johan Julius Vosbein, født 12. august 1810 i Hillerød. En måned før han åbnede sin forretning, stiftede han Hillerøds første avis, Frederiksborg-Amts Tidende, en ugeavis, der udkom første gang den 6. juli 1839. Han var desuden med til at oprette Frederiksborg Spare- og Laanekasse i 1842 og Frederiksborg Amts Landboforening i 1843. Fra 1842 sad Vosbein i borgerrepræsentationen, for hvilken han blev viceformand i 1843 og

FISKETORVET CA. 1900. TIL VENSTRE ANDERSEN & SCHOUS BOGHANDEL

formand i 1845. Men den 1. juni 1846 døde han pludselig, kun 36 år gammel.

Da Vosbein åbnede sin boghandel i 1839, havde han kun åbent mellem 8 og 12 om formiddagen. Skolebøger kunne dog købes "bagom" hele dagen.³

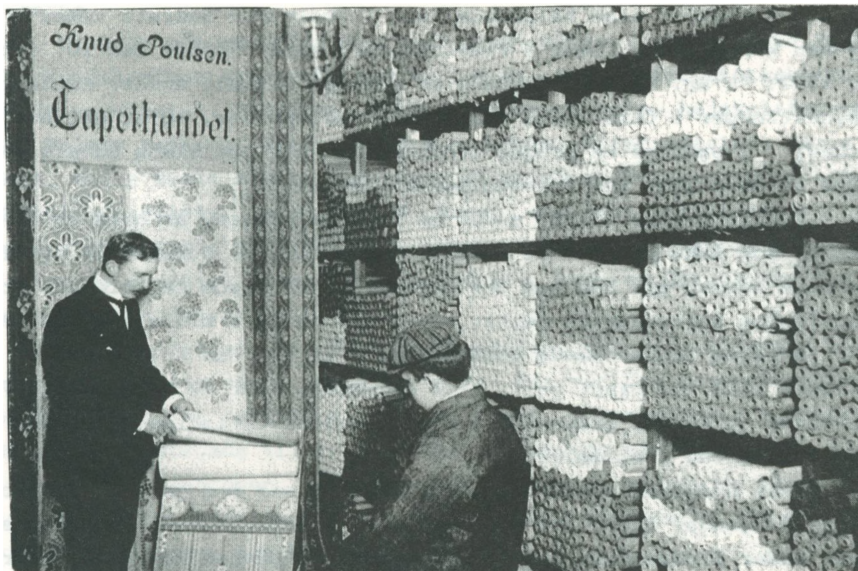
Ud over skolebøger til henholdsvis almue-, borger- og den lærde skole forhandlede Vosbeins Boghandling diverse fagbøger, børnebøger og morskabsbøger. Desuden musikaler, papirvarer, herunder "pariser-tapet", kobberstik, litografier, kunstgenstande "samt i Reglen Alt, til Boghandelen henhørende, som findes averteret fra Kjøbenhavn".⁴ Han understregede desuden, "at Priserne i intet Tilfælde vil<de> overstige de kjøbenhavnske Boghandlers".⁵

Vosbein var også forlægger. Hans første udgivelse kom i december 1839, "Smaadigte" af Chr. Trojel, adjunkt ved Frederiksborg Skole.

Da Vosbein døde, blev avisredaktionen straks overtaget af hans gode ven Laurits Krog, medens Vosbeins enke, Nathalia Vosbein, blev udgiver og forlægger af avisen.⁶ Hun forsøgte også at føre boghandelen videre,⁷ men allerede efter tre måneder, i begyndelsen af september 1846, solgte hun forretningen til Laurits Krog,⁸ som gav den

ANDERSEN & SCHOUS BOGHADEL CA. 1905

INTERIØR FRA KNUD POULSENS BOGHANDEL I BEGYNDELSEN AF ÅRHUNDEDET
Knud Poulsen ekspederer en kunde

navnet L. Krogs Boghandling.

Laurits Krog var født 1. april 1811 i Slingerup. Han var kærer, tog juridisk embedseksamen i 1831 og var ansat i Amtstuen i Hillerød fra 1827 til 1834. Han havde desuden et brændevinsbrænderi og var stænderdeputeret.

Laurits Krog nåede dog kun at være boghandler i godt to år. Den 8. december 1848 døde han af tuberkulose.

Efter hans død førte hans enke Trine Krog, født Gundestrup, forretningen videre med bestyrer og under firmanavnet L. Krogs Enkes Boghandling.

Den 1. september 1850 solgte Trine Krog boghandelen til William Jensen, født 19. februar 1826 i København, og firmanavnet blev ændret til Den Krogske Bog- og Papirhandel. Først fra 1. januar 1852 drev William Jensen forretningen under eget navn: Wm. Jensen, Bog- Papir- og Kunsthandler.

Der blev oprettet lejev bibliotek¹⁰ - Hillerød Folkebibliotek blev først oprettet den. 11. september 1896 - og varesortimentet blev udvidet til også at omfatte galanteri (billige smykker), medi-

cinske urtesæber samt hårpomade "som fremskynder Haarets Vækst". Og man kunne f.eks. læse i Frederiksborg-Amts Tidende den 10. februar 1852: "I Hr. Jensens Boglade er indlagt tilsalg endeel couleurete Børnestrømper i forskellig Størrelse, Muffedisser, og et sribet Schawl". I sandhed en broget landhandel, hvor butikkens udvalg var lige så særpræget som forretningens indehaver.

Det fortælles blandt andet om William Jensen, at hvis en skoledreng, som ikke plejede at komme i forretningen, dukkede op og ville købe noget, gav han ham den besked, at eftersom han plejede at handle hos konkurrenten Hertz, måtte han hellere blive ved med det.¹¹

William Jensen havde boghandelen i 42 år. Han solgte den i oktober 1892 til cand. phil. Axel Andersen, født 12. oktober 1867 i Hillerød og søn af direktør for Sparekassen, Christian Andersen, som også ejede Slotsmøllen.

Axel Andersen optog den 1. marts 1893 sin medhjælper Hans Schou, født 12. januar 1865, som kompagnon, og forretningen blev herefter ført under firmanavnet Andersen & Schou, og navnet blev ikke ændret, skønt Hans Schou den 1. maj 1897 trådte ud af firmaet.

William Jensens gamle ejendom i Slotsgade 45 blev bygget fuldstændig om i slutningen af 90-erne. Hverken William Jensen eller Andersen & Schou havde adgang til butikken fra gaden. Man skulle gennem en port. Dette forhold blev ændret, da Axel Andersens efterfølger Knud Poulsen overtog forretningen. Selv tilskrev Knud Poulsen denne ændring en stor del af æren for, at hans omsætning det første år øgedes med 3000 kroner.

Som nævnt arbejdede Axel Andersen alene fra 1897, og i 1903, kun 11 år efter at være begyndt, solgte han af helbredsmæssige årsager forretningen til Knud Poulsen.

Knud Poulsen, født 9. marts 1877, overtog forretningen den 3. august, og lige fra starten forsøgte han at fremme læselysten i Hillerød. Allerede den 1. oktober 1903 kunne man i Frederiksborg Amts Avis læse følgende: "To Bøger ugentlig faas ved Indmeldelse i Læsekredsen, hvori optages al ny Skønlitteratur. Abonnenter paa Landet faar Bøger efter nærmere Aftale. Pr. Kvartal 2 Kr."

I 1924 blev Knud Poulsen desuden formand for Hillerød Læseforening, stiftet i 1917 af urmager Kern-Hansen.

Skønt forretningen lå i den modsatte ende af byen i forhold til skolerne, havde Knud Poulsens Boghandel en meget stor skolebogs-handel. Det var på den tid, da eleverne selv måtte betale for skole-

bøgerne.

Ud over eleverne fra de forskellige skoler, nævner Knud Poulsen fra kundekredsen skolefolk som Karl Hude, rektor for Statsskolen, skoleinspektør P. Petersen, Hillerød Kommuneskole, højskoleforstander Holger Begtrup, Frederiksborg Højskole, forstanderinde Marie Mørk, Marie Mørks Skole, frøknerne Jacobsen og Bonde, Frederiksborg Husholdningsskole, lærer Carl M. Hauge, som opgav højskolegerningen og i stedet købte en skotøjsforretning i Hillerød, lærer, siden forfatter og overbibliotekar Anders Uhrskov, samt en del lærere fra oplandets landsbyskoler.¹²

Når det drejede sig om turisthandelen, var forretningens placering ved Fisketorvet i mange år ideel. Det var før folk fik biler, og det betød, at turisterne kom med toget. Fra stationen spadserede de gennem Slotsgade til Frederiksborg Slot, og når de så skulle tilbage til stationen, lå boghandelen først på vejen, og mange benyttede derfor lejligheden til at købe både billeder - som dengang var en meget stor artikel - og postkort.

I øvrigt lod Knud Poulsen fremstille serier af postkort med billeder af kendte lokaliteter fra Hillerød og omegn. Han lod blandt andet fremstille et album med 20 forskellige postkort, som

KNUD POULSENS BOGHANDEL VED FISKETORVET
I døren ses Knud Poulsen

i alt kostede 1 krone. Denne mappe kom det første år i et oplag på 1000 stk., der blev revet væk.

Året efter slog han sig sammen med boghandler Køster - der det første år ikke havde haft særlig tiltro til projektet - og indtil Første Verdenskrigs udbrud i 1914 kom postkortmapperne i et oplag på 4000 eksemplarer, der hurtigt blev udsolgt.

I løbet af 20-erne gjorde udviklingen, at boghandelens placering var et handicap, og i 1929 fik Knud Poulsen mulighed for at flytte forretningen til Slotsgade 14.

Da Knud Poulsen som 57-årig afhændede sin forretning i 1935, var det for at hellige sig sin boghandelfilial i Gilleleje, som han havde købt i 1912, og som i de forløbne år var blevet passet af hans hustru og en medhjælper.¹³

Det var ikke nogen tilfældighed, at Knud Poulsen tilbød Knud Ole Høyer Olsen at overtage boghandelen. Høyer Olsen, født 29. oktober 1907 i Hillerød, havde stået i lære her fra 1924-1928, men at han overhovedet blev boghandler beroede derimod på en tilfældighed og skyldtes først og fremmest, at forældrene - faderen N.P. Olsen var sagfører - kendte Knud Poulsen, hvorfor han fik pladsen: "Jeg husker ham som en flink og initiativrig mester, men det var også hårdt: 64 timer om ugen plus handelsskole om aftenen, 14 dages ferie om året og en førsteårsløn på 25 kroner om måneden".¹⁴

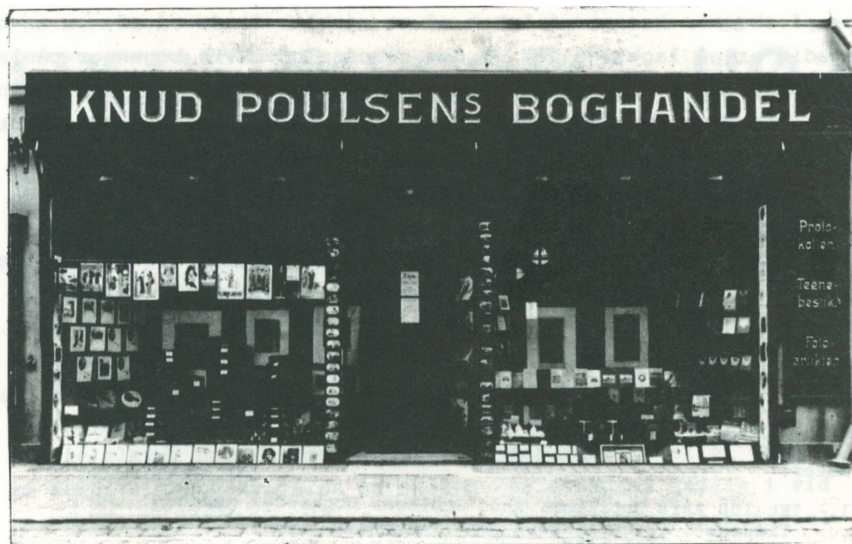
Høyer Olsen fortæller, at han efter læretiden arbejdede i boglader i både København, Odense og Ringsted. Men det var svært at få arbejde som boghandler. Derfor købte han en sekscylindret Chevrolet og kørte skolekørsel i Hillerød fra 1933-1935.

Den 1. januar 1935 overtog han boghandelen og drev den under navnet Knud Poulsens Boghandel, siden Høyer Olsens Boghandel.

Selv om det i begyndelsen ikke var nogen let opgave at drive boghandel - der var tre andre boghandlere i byen - så har Høyer Olsen aldrig fortrudt. Arbejdsugen var i mange år på 80 timer, men han har altid haft sin kone til at hjælpe sig, lige siden de blev gift i 1941.

Lis Høyer Olsen er kontoruddannet og har altid ført regnskab. Og efterhånden som omsætningen er vokset, har hun også ført kassebog og simpelthen ordnet alle pengesager. Så den belæring er blevet gjort til skamme, som Knud Poulsen i sin tid fik af Ernst Bojesen på Gyldendals Forlag: "Lad være med at gifte Dem lige straks, for det er nok saa yndigt og billigt, at konen skal hjælpe, men vi

ved nok, hvordan det gaar, naar der er gaaet ni maaneder, for saa er hun ikke til megen hjælp i forretningen mere".¹⁵

SLOTSGADE 14. KNUD POULSENS BOGHANDEL CA. 1925

En overgang havde Høyer Olsens Boghandel turistbureau og værelsesanvisning, ligesom den var autoriseret forhandler af billetter til Det kgl. Teater.

Høyer Olsen er i dag den, der har haft forretningen længst, nemlig i 54 år. Når han engang trækker sig tilbage, overtager sønnen, Jens Høyer Olsen, forretningen. Jens Høyer Olsen er født den 19. april 1942. Han er udlært boghandler i Frederiksværk, og den 1. april 1966 blev han ansat hos sin far, og i 1973 blev han kom-pagnon.

Da K.O. Høyer Olsen i 1935 startede, var det svært at drive forretning, fordi folk ikke havde ret mange penge mellem hænderne. Men selv om folk i dag har noget mere at købe for, så har mønsteret for, hvad de køber, ikke ændret sig væsentligt i de år, han har haft sin forretning, fortæller han. Et lille morsomt eksempel på kontinuiteten kunne være, at Høyer Olsens første avisannonce i februar 1935 gjaldt "Leksikonspillet", hvad der vel i dag svarer til "Trivial Pursuit"-spillet.

Den største nyskabelse indenfor bogbranchen er ifølge Høyer Olsen billigbøgerne. En anden nyskabelse er forretningens EDB-skærm, som er tilknyttet boghandlernes EDB-central i København. Ved at slå op på skærmen kan man i løbet af et øjeblik finde ud af, om en bog stadig er på lager, eller om den er udsolgt. Hvis bogen er på lager, kan den bestilles direkte via EDB, og det betyder, at bogen er nogle dage hurtigere undervejs, end dengang man afsendte bestillinger pr. brev.

Selv om Høyer Olsens Boghandel fylder 150 år, er den ikke Hillerøds ældste. Det er Toftes Boghandel (tidligere F. Hertz' Boghandel), som er tre måneder ældre. Til gengæld vil Høyer Olsens Boghandel med en vis ret kunne kalde sig "Kgl. Hofleverandør". Det fremgår nemlig af boghandelens hovedbog for årene 1846-1848, at Laurits Krog har haft selveste den enevældige Kong Frederik den Syvende som kunde - ikke som køber af bøger, ganske vist, men af papirvarer og cigarer!¹⁶

Noter:

Eva Holm-Nielsen

1. "Et 100 Aars Jubilæum. Knud Poulsens Boghandel gennem Tiderne", Frederiksborg Amts Tidende 9. august 1939.
2. Samme 6. april 1852.
3. Samme 24. august 1839.
4. Samme 4. juli 1840.
5. Samme 4. juli 1840.
6. Samme 6. juni 1846.
7. Samme 13. og 26. juni 1846.
8. Samme 19. september 1846.
9. Samme 12. december 1848.
10. Samme 17. december 1850.
11. "Knud Poulsens Boghandel i Hillerød fylder 100 Aar", Frederiksborg Amts Avis 8. august 1939.
12. Samme samt Knud Poulsens erindringer "Hillerød 1/8 1903 til 15/4 1935" (ikke offentliggjort).
13. Knud Poulsen: "Erindringer fra Gilleleje", Gilleleje 1488-1988, Gilleleje 1988.
14. Frederiksborg Amts Avis 24. november 1983.
15. Som note 12.
16. Finn H. Lauridsen: "Bogkøb i provinsen 1800-1850", Erhvervshistorisk Årboog II, Aarhus 1950.

Litteratur:

- Frederiksborg Amts Spare-og Laanekasse 1842-1942, Kbh. 1942.
Frederiksborg Amts Avis: "Et stykke Slotsgade blev omskabt til ukendelighed" 28. jan. 1973, "1839-boghandler klarede sig med 4 timers daglig åbning" 14. febr. 1973, "Høyer Olsen har 40 års jubilæum" dec. 1974, "Historien om en boghandel" 24. nov. 1983, "Vaskeægte Hillerødaner fejrer 50 års jubilæum" 28. dec. 1984.
Victor Hermansen ed.: Hillerød By, Kbh. 1925.
Svend Nielsen: Det gamle Hillerød. Bysvenden fortæller, Kbh. 1981
Anders Uhrskov: Hillerødbogen, Hillerød 1948.
Anders Uhrskov: Nye Kulturbilleder fra Hillerød og Omegn 1801-1848, Hillerød 1955.
Anders Uhrskov: Nye kulturbilleder fra Hillerød og Omegn 1849-1914, Hillerød 1956.

FREDERIKSBORG HØJ- SKOLES FRISKOLE

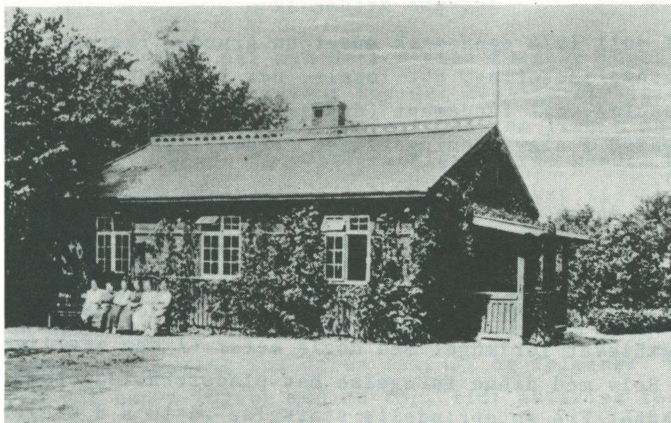
Ved Frederiksborg Højskole (nu Grundtvigs Højskole) blev der fra omkring 1917 drevet en børnefriskole, som efter datidens forhold ikke var helt lille. Den blev ledet af Elisabeth Begtrup, og den havde en tid 50-60 elever.

Skolen måtte lukke i 1936 i forbindelse med Elisabeth Begtrups død, og da det således er mere end 50 år siden, at de sidste elever har forladt skolen, må det være rimeligt at søge at give en beskrivelse af skolen. En sådan må nemlig i vid udstrækning være baseret på, hvad tidligere elever kan fortælle.

Bortset fra et par korte artikler i højskolens årsskrift, hvoraf den ene i uddrag er optaget i Frederiksborg Amts Avis (1970), synes der nemlig kun at foreligge nogle få spredte notater om skolen.

*

Elisabeth Begtrup, kaldet Bette, der er født i 1886, blev uddannet på Nathalie Zahles Kvindeseminarium. Hun var datter af

Nyrops Hus i den oprindelige størrelse (1916).

højskolens grundlægger, Holger Begtrup.

Den bygning, som "Bettes Skole" havde til huse i, findes endnu: Et beskedent træhus på højskolens grund lige op ad den fløj, der nu rummer bibliotek og foredragssal m. v.

Friskolebygningens historie er i sig selv spændende nok. Den kaldes nu "Nyrops Hus", idet den helt oprindelig var opført ved Københavns Rådhus, hvor den tjente som tegnestue m. m. for Martin Nyrop, da denne var arkitekt for opførelsen af Rådhuset (1892-1903).

Overført til Frederiksborg Højskole benævntes bygningen simpelt hen "Træhuset", senere "Bettes Skole", og da denne blev lukket og huset var inddraget til højskolens brug, fik den navnet "Hytten". Lokalerne har siden snart været benyttet som elevværelser snart til undervisningsformål.

Nyrops Hus før restaureringen i 1974.

I juli 1974 gennemgik huset en grundig restaurering: "Nyt tag, isolering, nyt lokale, nyt loft, ny indgang, nyt varmeanlæg, nyt fundament (delvist), nymalet" (Ebbe Lundgaard i elevforeningsbladet "Frederiksborg", nr. 68, 1974).

Ved denne renovering af huset fjernedes det verandaparti, der tidligere havde været foran husets indgang (se billedet). Samtidig flyttedes indgangsdøren til husets sydside.

I den tid, Elisabeth Begtrup holdt skole, var huset i øvrigt blevet forlænget med nogle meter (i den vestlige ende). Selv med denne forøgelse har pladsforholdene dog været beskedne. Fra en oprindelig størrelse på 10 x 8 m blev arealet nu 16 x 8 m, hvorefter der var mulighed for at indrette

4 klasselokaler - to "store" og to små. Eleverne var delt i 4 hold, og naturligt nok var de yngste i husets mindste lokale. Dette lå inderst i forhold til husets indgang, og da man kun kunne komme til og fra det ved at passere et af de øvrige, var der bygget en trappe under vinduet, både ud- og indvendigt, så de små elever kunne komme ind og ud af deres klasselokale uden at forstyrre de større børn.

*

Elisabeth skildres som en alvorlig og til tider streng lærerinde, der gik op i sin gerning med hele sin sjæl."Beskeden var hun i sit ydre og i sit indre. Man kan sige, at hun var

Elisabeth Begtrup

et hverdagsmenneske, når man dermed ikke forstår noget gråt, men tænker på en, der har sans for det daglige livs glæde og rigdom ved flittigt arbejde. Hendes viden om livets nød og lykke og om dets sande og evige værdier gjorde hendes hjerte ydmygt, gav hende kærlighed til børnene og lyst til at give dem af sin videns rigdom. For børn var hun en god ven. Hun nedlod sig ikke til dem, ophøjede dem heller ikke, men med en naturlig myndighed og gennem et tålmodigt lyttende sind kom hun dem nær. Hvad hun kunne fortælle med sin lidt klangløse stemme var næring for deres fantasi og følelser. Venlig ligefrem var hun i omgang med en tør, lidt satirisk form for humor. Men vred kunne hun blive, så det forslog, hvis hun så

noget ondt og grimt" (Asta Paulsen i Grundtvigs Højskoles årsskrift 1970).

Tidspunktet for skolens begyndelse angives med forskellige årstal lige fra 1907 til ca. 1917. Denne usikkerhed hænger nok sammen med, at Elisabeth Begtrup begyndte i det helt små med at undervise sine yngre søskende og nogle få andre, og så kom der flere børn senere, de sidste år som nævnt op mod 60. I takt med denne vækst blev der knyttet flere lærere til skolen.

En af de tidligere elever fortæller: Vi børn, der "gik på højskolen", følte os en smule hævet over dem, der gik i Ulle-rød skole, og vi har senere følt, at vi har gået i en god skole, hvor vi lærte meget og fik noget ekstra kulturelt Det var en skole, der var langt forud for sin tid.

Denne sidste udtalelse kommer samstemmende fra alle sider, og i denne forbindelse fortælles om de utrolig mange "pædagogiske hjælpemidler", der var i skolestuerne, specielt beregnet for de mindste: Billeder, tegninger, stavetavler, kuglerammer, glaskugler, terninger med påmalede bogstaver og tal, modeller af grønlandske hytter, af hundeslæder og kajaker m.m.

De små lærte bogstaverne ved at sy dem på et lille stykke stof, og senere indlærtes stavning ved at sætte bogstaverne sammen til ord.

I de fleste fag indgik fortælleformen som et meget vigtigt led, og fra tid til anden samledes alle i den største skolestue til oplæsning eller for at høre en "gæstelærer".

Bette tog ofte de større børn med i teater i København, og der blev arrangeret udflugter. Af mål for disse huskes ture til Gribskov, Hålsingborg, Hundested m. v. I Hundested besøgte man "Knud Rasmussens Hus", og en af disse ture fik en særlig kolorit ved, at det tog, man kørte med, 2-3 gange tabte den bagerste vogn. Så måtte toget køre baglæns for at få vognen med igen.

I dagene op mod jul var der naturligvis ikke undervisning. Der blev pyntet med gran og lys overalt: På bordene, i vindueskarmene, på reoler og billeder, og man fik lov til at brænde gran. Men der var ikke noget juletræ, idet Bette holdt på, at det første træ, børnene så, skulle være det, der tændtes i deres hjem juleaften.

Bette huskes som nævnt som en streng og alvorlig lærerinde. Lektierne skulle være lært til hver dag, at det forlangtes, at alle skulle møde præcis om morgenen, og med rene negle! Bette var aldrig bange for at rose de dygtige og flittige. Havde

man fået karakteren 6 tre gange for flid, dygtighed eller god opførsel, fik man en lille præmie. Og før eller senere gjorde man sig fortjent til at få sit "skjold" op på væggen. I enkelte tilfælde, om ikke før, så når man gik ud af skolen! Almindeligvis tegnede man selv sit skjold på et stykke karton. Det kunne være en større eller mindre efterligning af de våbenskjolde, man huskede fra Frederiksborg Slot, eller det kunne være skjolde med et (endnu) mere fantasifuldt motiv. Var man ikke dygtig til at tegne, hjalp Bette eller en anden lærer, og det betragtedes af de mindste som "det aller fineste".

Naturligvis blev Elisabeth Begtrup's skole på et vist tidspunkt godkendt som friskole, og den fik så et beskedent stats-

Alle elever fotograferet i 1929. Bette ses til venstre i midterste række. Jens R. Hedegaard i bagerste række.

tilskud, ligesom der blev afholdt eksamen. Ved denne mødte præsten fra Tjæreby frem for at høre på eleverne, og forældrene var indbudt. I det hele taget bestræbte Bette sig på at have et nært samarbejde med børnenes hjem, og hun kontaktede forældrene, hvis der opstod særlige problemer med deres børn.

Som nævnt var eleverne opdelt i 4 hold (klassetrin), og man gik 1-2 år på hvert hold. Efterhånden som børnetallet voksede, koncentrerede Bette sin egen undervisning om eleverne på 4. hold, og der blev antaget andre til de øvrige. Det drejer sig

først og fremmest om lærere fra højskolen og andre med tilknytning til denne.

Jens R. Hedegaard, der tidligere havde været lærer ved den i 1880'erne og 1890'erne eksisterende friskole i Tjæreby, underviste bl. a. i geografi, tegning og sang. Han var meget musikalsk, og når han i sangtimerne slog takten til en melodi, skulle man finde ud af, hvilken sang det drejede sig om. "Det kunne der somme tider gå megen tid med".

Ole Jensen huskes tilsyneladende bedst fra timerne i bibelshistorie. Det gør i øvrigt også mange af højskolens elever, og måske lå hans evner bedst for de voksne. Når de større drenge i friskolen ikke sad stille, blev Ole Jensen vred, slog i bordet (med et spanskkrør!) og råbte truende: Hvis I ikke sidder stille, siger jeg det til Elisabeth.

Johanne Begtrup, Bettets mor, fortalte bibelshistorie for de små. Valborg Jensen, Ole Jensens datter, der gennem mange år var lærerinde på højskolen, underviste i gymnastik, syning og engelsk.

Fra højskolen kom fra tid til anden også Anders Uhrskov. Han holdt foredrag, og det var meget spændende. Også Else Uhrskov, hans datter, der selv havde gået på friskolen, blev knyttet til denne som lærerinde - umiddelbart før skolen måtte lukke.

Endvidere husker alle Eline Begtrup. Det var Bettets faster, og hun blev af alle på skolen kaldt Faster Eline. Hun var meget vidende på zoologiens og botanikkens områder - har bl. a. skrevet bøger om darwinismen og om den svenske botaniker Carl von Linné. Når Faster Eline besøgte skolen, fortalte hun naturhistorie for alle, og hun anskueliggjorde ved hjælp af tavle og kridt de ting, der er så små, at de kun kan ses med lup eller under et mikroskop. Også hun kunne fortælle historier og eventyr, som man huskede længe efter skoleårene.

Fra 1922 boede Eline sammen med sin søster Anna i en lejlighed, kaldet "Fasterbo", på "Højskolegården". Det var den landejendom, som lå på en del af det nuværende Ålholmskoleareal, og som forstander Holger Begtrup havde købt i 1914 for at kunne forsyne højskolen med de almindelige landbrugsprodukter.

"Højskolegården" forsvandt, da man påbegyndte det store kommunale skolebyggeri, men en del af træerne fra gårdens have ses stadig ved Teglværksvej nær parkeringspladsen ved den tidligere skoleinspektørbolig.

Ingeborg Bindslev var lærerinde ved friskolen et års tid (omkr. 1917). Hun blev i vinteren 1917-18 forlovet med højskolelærer Frederik Schrøder, som i 1918 flyttede til Askov Højskole.

Inger Fink-Jensen var ligeledes kun ved friskolen i kort tid. Hun blev i 1925 gift med Axel Begtrup, Bettes yngste broder.

Håndgerning i 1925. Bette: Nr. 3 fra venstre i midterste række. Valborg Jensen: Samme række helt til højre.

Af friskolelærere nævnes endelig Emilie Rasmussen, der omkring 1925 tillige var håndarbejds lærerinde på højskolen samt Zigga(?), der boede på Amtsstuegården.

Elisabeth Begtrup døde i november 1936, kun 50 år gammel. Hun havde den sidste tid kæmpet mod en håbløs sygdom, men hun gav ikke op, så længe hun på nogen måde kunne komme over på sin skole.

Da der ikke, som ved mange andre friskoler, stod en grundtvigsk forældrereds bag skolen til at sikre dens fortsættelse, måtte den lukke, da Bette var borte.

Denne mangel på en forældrereds havde i øvrigt haft den virkning, at Bette altid havde stået helt frit med hensyn til optagelse af elever, og der kom i tidens løb mange fra ikke-grundtvigske hjem.

Det hele var som omtalt begyndt med, at Bette underviste børn fra højskolefamilierne, og disse havde gratis skolegang.

Da det beløb, andre betalte, altid blev holdt på et minimum, kunne forældre fra de mindre landbrug i Ullerød og nærmeste omegn samt småhåndværkere o. a. have råd til at lade deres børn gå på skolen. Dermed være dog ikke sagt, at skolen fortrinsvis frekventeredes af børn, hvis forældre var mindrebemidlede.

*

Nærværende korte omtale af Frederiksborg Højskoles Friskole er, som flere steder berørt, i vid udstrækning baseret på, hvad tidligere elever husker om deres skole. Dette må i følge sagens natur medføre, at der kun kan gives en noget ufuldstændig redegørelse.

Gymnastik 1928.

Afslutningsvis rettes en tak til tidligere overlærer Else Uhrskov, Holte og til ejendomsmægler Erik Funder, Ullerød, som hver for sig har været til særlig stor hjælp, og som desuden har udlånt billeder til artiklen.

Skulle der blandt medlemsbladets læsere være nogle, der på den ene eller anden måde har haft tilknytning til friskolen, og som kan give supplerende (eller korrigerende) oplysninger, hører bladets redaktør meget gerne fra dem.

ad

NORDBANEN

Historisk-topografisk Selskab for Lyngby-Taarbæk Kommune har planlagt at udgive en bog (ca. 200 sider med mange billeder) Nordbanen: Med tog til Nordsjælland gennem 125 år.

Bogen skrives af jernbanehistorikeren John Poulsen, og den kan ved forudbestilling (senest den 1. august 1990) købes af Lokalhistorisk Forenings medlemmer for 120 kr. Efter nævnte dato vil prisen være 160 kr.

John Poulsen har tidligere skrevet om Københavns S-bane, Lyntoget, Den transsibiriske Jernbane og Københavns banegårde, og han har nu planlagt en ret bred skildring af den del af de nordsjællandske baner, der i vor tid drives af staten: København-Hillerød, Hillerød-Helsingør og Kystbanen.

Baggrunden for bogen er det netop passerede 125-års jubilæum for Nordbanen, hvor strækningen Lyngby-Hillerød-Helsingør blev sat i drift i juni 1864. Som det måske huskes, fejredes jubilæumsbegivenheden bl. a. på Hillerød station den 9. juni i år.

Det påregnes, at vi med næste nummer af medlemsbladet kan vedlægge en bestillingsblanket, som altså må være sendt til ovennævnte historisk-topografiske selskab senest den 1. august 1990.

ad

LOKALHISTORISK FORENINGS VEDTÆGTER

På generalforsamlingen i marts fremkom der ønske om, at forningens vedtægter optrykkes i medlemsbladet. Af pladshensyn vil vedtægterne først blive bragt i næste nummer.

BESTYRELSEN

Formand: Bjørn Verstege, Frederiksværksgade 8, 3400 Hillerød
tlf. 42 26 34 09

Næstformand og sekretær: Margrethe Krogh Sørensen, Hestehavevej 13, 3400 Hillerød - tlf. 42 26 72 32

Kasserer og redaktør: Anton Mariegaard, Tjørnevang 4, 3400 Hillerød - tlf. 42 26 24 32

Jørgen Bang, Ternevej 15, 3400 Hillerød - tlf. 42 28 70 71

Peter Madsen, Paradisvænget 20, 3400 Hillerød - 42 26 27 11

Eva Holm-Nielsen, Søren Kierkegaardsvej 1 - 42 26 46 89

Helge Parding, Køgemestervej 2, 3400 Hillerød - tlf. 42 26 02 60

NÆSTE NUMMER AF MEDLEMSBLADET forventes udsendt i december 1989. Bidrag bedes sendt til redaktøren senest den 15. november.

